

Máté István

Az elődök nyomában vagy egészen másként

A Kalotaszegen szolgáló református lelkipásztorok eltérő élet- és munkastratégiái

A premodern társadalmak társadalomszervezése közvetlen beavatkozást biztosított az egyháznak az emberek mindennapi életébe. Az egyház áldásával legitímálta a közösség és az egyén életének eseményeit. A keresztelezés, az egyházkezelés, a házasságkötés, a temetés a vallási specialisták közvetlen jelenlétét követelte meg. A folyamatosan csökkenő intézményes egyházi elköteleződés ellenére az emberek többsége ezeken a sorsfordulós eseményeken következetesen igényelte az egyház jelenlétét. Számottevő változást a 20. század hozott. Brit adatok szerint a gyermekek megkereszelésének aránya 65 százalékról 27 százalékra csökkent az anglikán egyházban, a házasságkötések 40 százaléka pedig civil jelleget öltött szemben a századelőn tapasztalt helyzettel, amikor a házasságot még szinte 100 százalékban egyháziilag szentesítették. A vallásosság a családi élet privát szférájába hódított vissza, egyéni preferenciává vált az isteni elvárás ellenében. A fent bemutatott tendencia a brit vallásosság jegyeit tárja elénk Steve Bruce írása nyomán, ugyanakkor a lelkeszi munka sajátosságainak megváltozását tükrözi. A mindent átfogó egyházi jelenlét helyett egy személyesebb, civil jellegében kiszélesedett jelenlét az, amire igényt tart a mai társadalom.¹ A lelkészek így sokkal inkább személyes jelenlétükkel, példamutatásukkal hatnak a hívek vallásosságára, mint az intézményes egyházi kommunikációs csatornákon keresztül. Max Weber racionalizáció fogalmával élve Meredith McGuire arra figyelmeztet, hogy könnyen túlzásba esik az elemző, amikor az emberi (vallásos) viselkedést kizárólag ebben a perspektívában értelmezi. A valóság racionális percepciója szemben áll a fantázia, a játék, a vallás által meghatározott „komolytalan” világértelmezéssel. Az utóbbi számára a szokásjog a döntő, míg a modern ember mindent a maga sokféleségében ragad meg, és a haszonelvűség alapján mérlegel. A protestantizmus által varázstalanított világban a vallásosság intézményes megélése háttérbe szorult, az egyházi intézmény teret veszít a nyilvános szférában.² Az egyéni hitvilág vonatkozásban, az intézményes kontroll csökkenésével egyre töredezettségű és egyénibb jelleget ölt a vallásosság.³ A tudás státusa változik meg, amikor a társadalmak posztindusztriális korszakukba, illetve a kultúrák a posztmodern korszakukba lépnek. A termelőerővé vált tudás a gazdasági versengés hatalmi eszköze lett. A hagyományos uralkodói réteg helyét egy tarka uralkodói osztály veszi át a társadalomban hasznosítható tudás

Máté István (1974) – református lelkipásztor, doktorandusz, BBTE – Hungarológiai Tanulmányok Doktori Iskola, Kolozsvár, mate.istvan74@gmail.com

¹ Steve Bruce: *Religion in Modern Britain*. New York 1995. 29–71.

² Jürgen Habermas: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Bp. 1993. 148.

³ B. Meredith McGuire: *Religion. The Social Context*. CA. 1992. 261–263.

birtoklásának mértéke szerint. Itt találja meg helyét a vallási specialista is, aki sajátos üzenettel járul hozzá a társadalom tudástárának gyarapítása révén az egész mozaikszerű egységéhez. Az információ fölötti rendelkezés töredezett társadalmat hoz léte, annak jellegéből fakadóan. A társadalom elveszíti organikus jellegét, a régi „vonzó pontok, a nemzetállamok, a pártok, a szakmai szövetségek, az intézmények és a történelmi hagyományok elvesztik vonzerejüket. [...] Az életcélt átengedik az egyének igyekezetének. Mindenki önmagára van utalva. S mindenki tudja, hogy ez az önmaga kevés.”⁴

Az erdélyi Kalotaszeg vonatkozásában kettős hatás érvényesül az egyéni vallásosság terén. Egyfelől a *posztmodern* címszóval tömöríthető hatások tömkelege, melyben a nagy elbeszélések relevanciája háttérbe szorul, teret adva a mindennapi élet kis narratíváinak, amelyek által az egyén folyamatos önmeghatározásra igyekszik és kényszerül. Másfelől az előbbi tendencia által visszaszorított egyház által szinte változás nélkül hirdetett bibliai narratívák és tanok világa, illetve az ezek által legitimált intézményes vallásosság, mely az átmenet rítusainak levezetésében továbbra is fontos szerepet tölt be az egyén életében. A születés, konfirmáció, házasságkötés megáldása, temetés azok az alkalmak, amelyek során a bibliai elbeszélések által igazolást nyer (főleg) a vidéki társadalmi berendeződés. A változások kereszttüzében a lelkipásztort találjuk, aki hivatása révén az intézményes és egyéni vallásosság meghatározó szereplője. Marc Bloch tanácsára hallgatva, „megértésre” kell törekednünk: „A megértés sosem elég mély. A tőlünk különböző embert – idegent, politikai ellenfelet – szinte szükségszerűen gonosznak tekintjük. Még az elkerülhetetlen harcokban is kissé több lelki intelligenciára lenne szükség, még inkább ahhoz, hogy elkerülhessük őket, ha van még erre mód. [...] A történelem az emberi változatoság óriási tapasztalata, emberi találkozások hosszú története. Az élet – és a tudomány – csak nyerhet azzal, ha e találkozás testvéries szellemben megy végbe.”⁵

A Kalotaszegi Református Egyházmegyében szolgáló lelkészek korban közel állnak egymáshoz. A 2012–2018 közötti esperesi ciklusban 6 személy ment nyugdíjba. Ebben az időszakban 17 lelkész érkezett az egyházmegyébe. A megfiatalodott egyházmegyében az idősek, nyugdíjasok szolgálata felértékelődik. Ők nemcsak vendéglelkészekként vannak jelen például imaheti alkalmakon, de helyettesítést is vállalnak szükség esetén.

Történeti perspektívában a lelkipásztorok között jól érzékelhető törésvonalat jelent a rendszerváltás. A kilencvenes évek teológus hallgatói az előző rendszer egyházi, szellemi tőkéjének élteői, ám ahogy egyre sokszínűbbé válik a környezet, a robbanásszerű technikai fejlődés, a falusi élet kiszélesedett lehetőségei (építkezés, gazdálkodás, külföldi idénymunka stb.) révén úgy kezd atomizálódni a lelkési közösség is. Az egyéni adottságok, képességek visszahatnak a lelkési munkára. Szinte mindenki olyan kihívások elé áll, amelyekben az intézményes egyházi keret nem jelent feltétlen védelmet. A lelkészeknek újra fel kell fedezniük magukat. Ebben nagy szabadságot is kapnak. A lelkipásztori munka elveszíti addigi egységes arculatát, és egyéni arculatot kap a lelkészek jellemzői alapján.

„[Ha össze tetszik hasonlítani a múlt rendszerben való szolgálat örömeit és nehézségeit a mai élet kihívásaival, mit tetszik látni, mi a különbség? Miben más ma a lelkési szolgálat?] A mai lelkési szolgálat egészen más, ég és föld. Ceaușescu idejében még a bibliaórák tartása is meg volt tiltva, mert ugye azt mondták, hogy áramfogyasztás, és az árammal spórolni kell.

⁴ Jean-François Lyotard: *A posztmodern állapot. = A posztmodern állapot*. Szerk. Bujalos István. Bp. 1993. 37.

⁵ Marc Bloch: *A történész mestersége*. Bp. 1996. 101–102.

Hát tudjuk, én nálam akkor voltak kicsik a gyermekek. Volt olyan alkalom, hogy stoppoltam, mértem az időt, hogy 24 órából hány órát van villany, mert a mosógéppel felmelegítettem a vizet, mire el kezdtem mosni elvették a villanyt. Volt olyan nap, hogy 24 órából 4 órát volt villany. Volt olyan szilveszter, amikor az óév esti istentiszteletet sötétben tartottuk. Gyertyafénynél. Na, most, akkor is megvolt az, hogy az ember elment a kórházba látogatási idő alatt meglátogatni egy-egy beteget, de ugye, ha az ember nagyon tartotta magát a lelkészi szolgálatához, akkor végül is a vallásórákat, kátéórákat, bibliaórákat, istentiszteleteket meg tudta tartani. Családot tudott látogatni, lelkész kollégák nem igazán látogatták egymást. Mi, amikor kikerültünk Apátkeresztúrba, akkor a férjemmel elindultunk lelkészekhez, zárt ajtókat kaptunk, tehát ez azzal a korrall járt együtt. Amikor 3-4 helyre mentünk, és mindenhol zárt ajtó fogadott, akkor rájöttünk, hogy nem vagyunk kedves vendégek, ülünk meg magunknak otthon, ne akarjunk különösebb kapcsolatot a kollégákkal. Na, most, ugye, jött a változás: elkezdődött a külföldi segélyszállítmányok hozatala. Legtöbb esetben, ugye, az egyházhoz jöttek. Legtöbb esetben a gyülekezet lelkipásztornak kellett bonyolítani. Akkor elindult, el lehetett indítani egy csomó olyan dolgot, amiről nem lehetett beszélni Ceaușescu ideje alatt: például ifjúsági konferenciák. Kikerültem Középlakra '90-ben. '90-ben már ifjúsági konferenciát tartottunk 250-300 fiatallal, és ezt folytattuk vagy 4-5 évig. Beindultak a kórusok, beindult a nőszövetség, lehetett menni-jönni, fiatalokkal mentünk gyülekezetekbe. Tetszik tudni, ma már egészen más. Tehát most már a lelkipásztornak nagyon-nagyon sok a teendője, s egy kicsi gyülekezetbe, ugye, nekem szerencsém van, itt óriási szerencsém van, mert ugye beindult az iskola, beindult a gyermekotthon, van egy értelmiségi réteg, tehát itt nem vár minden reám. Például azt mondták a tanítónők, március 15-re készültek, és egy olyan 3 órás műsor volt, s azt mondták nekem február végén, hogy tiszteletes asszony, mi lenne, hogyha nem tartanánk március 8-i nőnap műsort? Elhagynánk anyák napjára. S mondom, hogy jó. Például most az anyák napi ünnepélyt a tanítónők szervezték az óvónővel. Tehát ilyen szempontból nem hárul minden reám. De olyan gyülekezetben, ahol nincsen értelmiségi, a lelkész szervezzen, tanítson színdarabot, szervezzen kórust, tartson ifjúságít, tartsa meg a bibliaórát, vigye a gyülekezetet ide, vigye oda. Beindult a presbiterszövetség, hála Istennek, mert nálunk az egyházmegyében most nagyon-nagyon jól működik. Úgyhogy beindultak a falunapok, ezt is legtöbb helyen a gyülekezet szervezi, a lelkipásztor szervezi, tehát teljesen. Létrejöttek ezek a testvérgyülekezeti kapcsolatok, ugye, mi már kevésbé megyünk, de ugye, ha az ember ment oda, fel kellett készíteni a gyülekezetet egy műsorral, mert ugye, nem lehetett másképp menni. Akár gyermekotthonnal mentünk, akár felnőttekkel mentünk, akár fiatalokkal, azokat fel kellett készíteni – abban munka van. Jön a testvérgyülekezet, fogadni kell őket, munka, munka, munka. Ráadásul Kalotaszegen beindult egy másik szép dolog is, beindult az egyházmegyék közötti kapcsolat, tehát a kalotaszegi egyházmegye testvér egyházmegyéje a tolnai egyházmegye. Úgyhogy most például, most már évek óta, az idén is így lesz, a tolnai egyházmegyéből jönnek fiatalok a zsoboki bibliahétre. De az idén lesz a két egyházmegyének közös presbiterszövetségi konferenciája is. Tehát egészen megváltozott.”⁶

A vallásellenes diktatúrában, az egységes teológiai oktatás hosszú évtizedekre egységes lelkiséget, arculatot adott a lelkipásztori munkának. Az ellenséges állami hatalom összhatásaként az egyház megőrizhette egységes arculatát, nemzet- és közösségmegtartó szerepét. A jelen információáradata megtörte a lelkészi szolgálat egyértelműségét azáltal, hogy lehetőséget adott az

⁶ M. I. lelkipásztor

egyéni érdeklődés (szakmai, közéleti) megélésére a lelkészi munka területén is. Így lehetséges az, hogy a sajátosságok formálják a szolgálat arculatát. Van, aki iskolában tanít, más könyvet ír, vagy az egyházmegye tisztségviselőjeként tevékenykedve artikulálja munkáját.

Az adminisztráció végzése sajátos próbaköve a hivatali munkának, mely a számítógépes könyvelés bevezetése előtt egyforma terhet jelentett valamennyi lelkésznek. A nagyvárosi gyülekezetekben már ekkor is besegítettek hivatásos könyvelők vagy irodavezetők. Ezt a munkát a gyülekezet anyagi állapota tette lehetővé, valamint megkövetelte az adminisztráció nagysága is. Továbbá az állami szervekkel tartott kapcsolat, a pályázási lehetőségek kiaknázása, illetve a támogatásként lehívott összegek elszámolása nélkülözhetetlenné tette a digitalizált egyházi adminisztrációt. Nagy technikai szakadék született így azok között a lelkészek között, akik számítógép-használati ismereteik révén kisebb rádolgozással be is vezették az új módszert, illetve azok között, akik a régi ügyvitelhez ragaszkodtak. Ez utóbbit egyszerűen csak „ceruzás” könyvelésként idézte a lelkészi közösség. Az idősebb lelkészgeneráció képviselői számára, azoknak, akik nem rendelkeztek a személyi számítógép használatának alapismereteivel, a „ceruzás könyvelés” az egyetlen hitelt érdemlő és megbízható munkamódszer maradt. Ők mindegyre arra hivatkoztak, hogy a „technika ördöge” megronthatja a digitális munkát, és az írott forma hiányában végképp elvész. Hasonló ellenreakciót váltott ki a digitális vagyontár megkövetelése. Sokan írógépen szerkesztették jelentéseiket, vagy jegyezték le a prédikációk szövegét. A kezdeteket a kilencvenes évek derekán kell keresni, amikor külföldi adományként megérkeztek az első számítógépek, egyszerű DOS alapprogrammal, ahol különböző parancs-sorok bevitelével lehetett szerkesztő programokat vagy éppen játékokat megnyitni. A játékok vonzereje a fiatalokat megragadta, de észrevétlenül segített abban, hogy a számítógép kezelésének alapelveit elsajátítsák, sőt ki is következtessék. Ennek hatalmas lendületet adott a grafikus felületet biztosító Windows operációs rendszer, ahol ugrásszerűen megnőtt az alkalmazási lehetőségek száma. Aki nem tudott bekapcsolódni ebbe az innovációs kezdetbe, az hosszú évekip kézzel vagy írógéppel vezette egyházi ügyvitelét. Megszületett egy olyan szakadék, amely az egyéni attitűdök színterére vetette az egyházi adminisztráció hatékonyságát, és a tanulmányosság és leleményesség mutatójává tette azt. Idősebb lekipásztorok a könnyen végzett munka kifogásolhatóságát állították szembe a nagy figyelmet igénylő kézírással vagy gépirással, ahol nem lehetett egyszerűen kitorölni az elírt szöveget, figyelmesen kellett dolgozni, nem volt hibajavító sem, tehát az anyanyelvi ismeretek a lekipásztori munka minőségének fokmérői voltak. Nem is akartak felzárkózni a legtöbben, sőt a nyugdíj felé közeledők azt mondták, „ha már negyven évet kibírtam kézírással, akkor még a hátralevő néhány év is eltelik valahogy”. Mára azonban szinte lehetetlen számítógép segítségével pénzügyi jelentést készíteni. Az egyházkerület által összeállított segédanyag használata ma már minden gyülekezetben alapkövetelmény.⁷ Használata választóvonal a lelkészek között. Vannak, akik elsajátították ezeket az alapismereteket, és mind a maguk, mind a lelkésztársak könyvvitelét szívesen vállalják. Mások pedig szakképzett irodavezetőt alkalmaztak, ha az egyházközségnek volt erre anyagi fedezete. Ezekben az esetekben a lelkészek önmeghatározásuk részévé tették azt, hogy ők nem könyvelnek, ez nem része a munkájuknak. Mára viszont ritka kivételt képvisel az a lelkész, aki kézírással vezeti irodai ügyvitelét. A rendszerváltást követő átmeneti időszak az adminisztráció

⁷ Az Erdélyi Református Egyházkerület honlapján elérhető az egyházközségeknek szánt egyszeri könyvvitelnek megfelelő számítógépes segédanyag. Online: <http://www.reformatus.ro/gyulekezeteknek.html> Utolsó megnézés: 2020. 03. 24.

terén a számítógépes ügyvitelre és könyvelésre való lassú áttérést jelentette. Az idős lelkészek, akik nem tudtak felzárkózni a kor elvárásaihoz, nyugdíjba vonulásukkal lassan kiléptek a rendszerből, helyüket olyan lelkészek vették át, akik már gyermekkoruk óta otthonosan mozogtak a számítógépes szövegszerkesztés világában.

Kósa László az aratóeszköz-váltás folyamatát⁸ figyelte meg a Fekete-Körös felső völgye, illetve a Belényesi-medence hét falujában. A kaszás aratás „megbontotta a sarlózás megszokott menetét, viszont nem alakított ki helyébe egységesnek mondható munkatechnikát”⁹. Változást hozott a munkaszervezésben és a nemek közötti munkamegosztásban egyaránt. A falvak megőrizték emlékezetükben azoknak nevét, akik elsőként váltottak sarlóról kaszára az aratás folyamatában. A fenti példa értelmében, esetünkben a számítógépes ügyvitel választóvonalat húzott a lelkipásztorok közé. Néhányan, akik ismereteik révén munkatársaik segítségére siettek, hosszú évekre „szakemberei” lettek a közösségnek. Számukra ez olyan többletmunkát jelentett, amely kapcsolati tőkájukat és megbecsültségüket gyarapította. Bár lassan minden egyházközség felzárkózott, még van kivétel is. Érdekes megfigyelni, hogy ezek a személyek a világháló kommunikációs lehetőségeit mellőzve a személyes kapcsolatokra, beszélgetésekre helyezik a hangsúlyt. Az egyik lelkész nő férjére bízta az adminisztráció rutinmunkáját: „*[Miben veszed igénybe a segítségét? Miben tud »tiszteletesasszony« lenni?]* Most jelenleg nem segít, mert még én se vagyok annyira benne a dolgokba, de Besenyőn rengeteget segített a könyvelésbe, technikai dolgok. Tehát most is azt csinálja, tehát a könyvelést most nem csinálja, de ő csinálta meg a választók névjegyzékét, ő írja a nyugtákat, tehát az adminisztrációba. *[Irodai munkát.] Irodai munkát végez, és ezt én két dologból veszem jó néven: egyrészt azért, mert én ezeket nem szeretem, ő viszont meg ezt szereti.*”¹⁰ Ez az interjúidézet az egyházi munka nemi megoszlását tükrözi, és azt sejteti, hogy a férfiak jobban feltalálják magukat a számítógépek világában. Van azonban kivétel is, amikor a lelkész a feleségére számít adminisztratív munkája során: „*A feleségem, nálunk a könyvelést is ő végzi, adminisztrációs dolgokat, pályázatokat, ezt ő végzi, ő ért hozzá, tehát elsősorban nyilván az ember élettársára számíthat.*”¹¹ A nyugdíjazását kérő lelkész érvelése az adminisztrációs munka ellen szól: „*Mondom, püspök úr, én nem bántódom meg, légy szíves, ird alá a nyugdíjazásomat, én soha nem akarok többet menni, szolgálni, szolgáltam eleget, ha kell, istentiszteleti szolgálatot végzek, de nekem annyi mocskolódásom volt az egész hülye adminisztrációért, hagyjatok nekem békét. Aláírta, szó nélkül aláírta, kész.*”¹² Egy nyugdíjas lelkipásztor felesége a hivatali ügyintézés feladataiban nem, de egyéb teendőkben igyekezett a lelkipásztor férje és így az egyház segítségére lenni: „*Hát én még a papné magatartás, feladatkörbe... azt is odatartozónak [vélem], hogy érzeke kell legyen a papnénak meglátni, hogy mi az, amiben ki tudja egészíteni a férjét. Mi az, amiben a férje kevésbé érzékenyen tud reagálni vagy kiegészíteni dolgokat. Én sose vágytam arra, hogy nyugtákat írjak, vagy jegyzőkönyveket írjak, én tudok olyan papnét, aki rendszeresen részt vett presbiteri gyűléseken, és beleszólt a dolgokba. Zolti bácsi ezt nem tűrte volna el, ő csinálta az egész adminisztrációt, én*

⁸ Kósa László: *Az Alföld és a hegyvidék gazdasági kapcsolata. Adatok a sarló-kasza eszközváltáshoz.* = Ethnographia LXXVIII (1967). 1. 22–40.

⁹ Uo. 27.

¹⁰ B. B. lelkipásztor, 42 éves

¹¹ H. Zs. lelkipásztor, 40 éves

¹² B. F. nyugdíjas lelkipásztor

nem foglalkoztam ilyesmivel. Viszont voltak dolgok, amihez tudtam, láttam, hogy annyi érzéke, például a beteglátogatásoknál nem nagyon volt, ő, itt azért nem volt úgy összhangban."¹³

A szomszéd lelkészekkel ápolott kapcsolat indítékeként is megjelenik az adminisztratív jellegű segítségnyújtás: „[És a környező lelkészekkel tarthatod a kapcsolatot? Mikor találkoztok?] Hát például a daróci kolléganővel ilyen adminisztratív segítségnyújtás ügyében volt már néhány találkozásunk, beszélgetésünk. Segítségére siettem, ha volt valami, amiben tudtam segíteni.”¹⁴

Az egyházmegyei tisztségvállalás elutasításának indoklásakor a sok munka mellett az adminisztratív jellegűek is szóba jönnek: „Nagyon sokan pedzegetik, hogy mikor vállalod ezt vagy azt, be is írtam, hogy nem szeretnék semmit vállalni, azért mert itt annyi minden van Körösfőn, hogy egyszerűen nem lenne időm. S azt látom, hogy itt volt két esperes, és Laci bácsinak az idejében sok minden a rovására ment. Tehát sokat dolgozott Laci bácsi, nincs semmi gond azzal, csak például nekem minden szombaton van négy csoportban vallásórám, kiskáté, nagykáté, a kicsik jönnek 40-en, s a nagyok jönnek 30-an, ilyen 80-90%-os a részvétel, attól függően, hogy van verseny vagy nincs, itt nagyon jó magyar iskola van, jó tanári közösség. Tehát én nem engedhetem meg magamnak, hogy a vallásórák kimaradjanak, vagy ne szombaton, hanem valamikor máskor legyenek. Most lesz egy pünkösdi focikupa, 20-30 csapat, és most a feleségem fogja megtartani, mert gyermeknap van, szerencsés vagyok, hogy tartja, de én nem hagyok el soha semmit, van két teológusunk, ha nem, akkor azok. De én nem engedhetem meg magamnak, hogy ezek a gyermekek kifussanak a kezem közül. S én úgy látom, hogy a tisztség egy csomó adminisztrációval meg mindennel jár, akkor én a gyülekezet mellett, itt annyi minden van, annyi mozgás, annyi turista, hogy nekem egyszerűen nincsen időm ezt csinálni. Ugyanakkor a családra is kell időt fordítani, haza is járok édesanyámékhoz, három éve, a feleségem szüleihez, a nővérének van két kicsi fia, azonkívül itt Körösfőn reggel nyolckor az utcát seprik, ezt kell tudni róluk. Azonkívül a diakóniát segítjük, azt mind a turistapénzből, és évente tízezer turista jár a templomba... Tehát egyszerűen egyházmegyei tisztségre nincs időm.”¹⁵

Az új generációk jelenléte a presbitériumban az egyházi feladatok megosztásával segíti a lelkész munkáját:

„Hát én csak a lelkési pályán vagyok, de mondhatom, hogy a lelkési munka az kb. csak egy 30%-a annak, amit végzünk. A többi az adminisztráció, pályázás, ügyintézés. Most valószínűleg itt ebben a gyülekezetben hála Istennek van egy elég ügyes és fiatal presbitérium, rengeteg intellektuális, egyházi emberrel és hívő emberekkel, akik sok mindent szerveznek és átvállalnak, közöttük még a bibliaóráknak a szervezése és lebonyolítása is. Sőt még az adminisztrációban is sok mindenben segítenek. Ez egy óriási segítség.”¹⁶

„Mert muszáj volt erős kézzel bánni az emberekkel, mert hogyha ennyi felől jöttek, nem volt, ami összetartsa őket, én kellett összetartsam őket. S ha én nem voltam ott, nem ment a munka, én szerveztem a munkát, én voltam jelen a munkába, én szereztem be mindent. Nekem nem volt emberem, aki ment ide-oda, én egyedül mentem. Amikor Kibédre mentem a cseréért, én mentem oda, s beszéltem az emberrel, aki készítette a cserepet, s én béreltem a kocsit, mindent én csináltam.”¹⁷

¹³ Sz. Z. nyugdíjas lelképásztor felesége

¹⁴ D. Z. lelképásztor

¹⁵ K. K. lelképásztor

¹⁶ P. A. lelképásztor

¹⁷ P. M. nyugdíjas lelképásztor

Az idézett interjúrészek jól példázzák a lelkeszi munka időbeli változásának sajátosságait, illetve a munkatársak hozzájárulását. A világi szakismeretek jól kiegészítik az irodai munkát. A civil munkát végző családtagok, előljárók adminisztratív jellegű segítségnyújtása tehermentesíti a lelkeszt, és több lehetőséget biztosít arra, hogy azzal foglalkozzon, ami a hivatása.

Lelkész vagy lelkipásztor – ami a szóhasználat mögött van

A felváltva használt kifejezések alig hordoznak többletinformációt a mindennapi használatban. Mégis az utóbbi a helyes megnevezés. Így találkozunk vele a hivatalos megnevezések során is: „XY Református Egyházközség Lelkipásztori Hivatala”. A rövidebb forma a Lelkeszi Hivatal, talán jobban alkalmazkodik mai gondolkodásunkhoz, és a lelkipásztori munkát valamennyi más munkakör egyikeként tárja elénk. Furcsa lenne, ha a szóhasználat elterjedése mögött a szakma széles körű elfogadása lenne a tét. A Magyarországi Református Egyház honlapján egymást felváltva, minden jelentésbeli többlet nélkül jelenik meg a megnevezés.¹⁸ Mégis egy hosszabb interjúidézzel a szóhasználat hivatali jellege és hivatástöltete a különbségből fakadó eltérő gondolkozás beszédes példája. A több mint 60 óra interjúanyagban egyetlen adatközlő sem tett ilyen módon különbséget a kifejezések között, azt szinonimaként használta.

„Herman János¹⁹ előadást tartott nálunk a teológián, és azt mondja, hogy fiatal szolgatársak, vagy nem tudom, hogy szólított meg, s azt mondja, sok mindent elmondtam én itt rövid idő alatt, mert én sokat tudok beszélni – akkor ezt te is tudod, hogy sokat tudott beszélni –, mindent felejtsek el, de egyet, arra kérek, hogy ne feledjenek el soha. Mégpedig ezt a következőképpen fogalmaztam meg, most még egyszer kiemelem, nyomatékosítom ezáltal: Jézus Krisztus a missziói parancsban azt mondja, hogy elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket. Nem azt mondja még véletlenül sem, hogy otthon maradván tegyetek tanítványokká minden népeket. Ez meghatározó. A siklódi mozgás, az udvarhelyi pásztori viszonyulás az épülő negyedhez – Udvarhely nagy egyházközség volt akkor már –, de épült egy új negyed, azt az esperes-lelkipásztor naponként, esténként, sáros cipővel hazaérkezéskor mindig felkereste, s akkor Herman Jánosnak ez a frappáns megfogalmazása, s bennem egy ilyen pásztori kép alakult ki. Én ezt a képet fenntartom, s nagyon fáj és kifáraszt az a látvány, amit manapság sajnós látok – nem tudom, hogy ez [Szász]Fenesen hogy van, ez a mostani willkommenskulturral összehasonlítható, hogy gyertek-gyertek. Lelkipásztoraink úgy gondolják, hogy az ő dolguk ma az, hogyha a gyülekezeti tagoknak problémájuk van, akkor menjenek hozzá, kiírjuk, hogy van fogadóóránk, hogy várjuk a lelkipásztori hivatalba, beszélgessünk dolgokról. Tehát várjuk, hogy jöjjenek. Na, mondom, azt várhatjuk! Mert nem fognak jönni, nekünk kell elmenni oda, ahol vannak, és megkeresni őket. Látom egyfelől a bennem kialakult képet, amit én magammal hoztam, és kifejlődött, és a későbbi tudománnyal, mint gyülekezetépítéssel, gyakorlati teológia tudománnyal való foglalkozásom rendjén megerősödött bennem ez a kép, hogy nekünk nem centrifugálisan a templomhoz kell »édesgetni«, értsd jól, meg a parókiához hívni, meg a lelkipásztorhoz, hanem

¹⁸ A *Lelkeszek házassága: kényes kérdések* című bejegyzésben mind a cikk írója, mind az interjúalanyok felváltva használják a *lelkész*, illetve a *lelkipásztor* kifejezést. Online: <https://reformatus.hu/mutat/6984/> Utolsó megtekintés: 2020. 03. 24.

¹⁹ Róla lásd: *Herman János lelkipásztor – „a Mezőség apostola”*. Online: <http://www.diasporaalapitvany.ro/fototar/tematikus-bemutatok/herman-janos-a-mezoseg-apostola> Utolsó megtekintés: 2020. 03. 24.

centripetálisan, a központból ki, oda ahol élnek az emberek. Ahol ez működik, és sokfelé jártam a világban, ahol a lelkipásztor – nem egyedül, mert azt nem lehet, mellette itt vannak a presbiterek, akiknek körzetük van, s állandóan viszik a központtól a híreket, az üzenetet, megkeresik az embereket, és ahol baj van, oda hívják a lelkipásztort. Na, ahol ez a központból kifele áradó irány fellelhető, letapogatható, ott ma is van szinte olyan élet, mint annak idején Siklódon. Nem mennek villával és gereblyével a templomba. [Csak a lelkészek változtak? Mi változott?] Sok minden megváltozott azóta, az biztos, de a lelkészek is. Éppen az változott meg, ami nem játék a szavakkal, én görcsösen ragaszkodtam egy életen át ahhoz, hogy ne lelkészekről, hanem lelkipásztorokról beszéljek. A teológián is most sokszor a régi diákokkal való beszélgetés rendjén, vagy ha levelet kapok, akkor úgy írják nekem idézőjelbe téve a „lelkészi” mert tudják, hogy én lelkipásztorról beszélek inkább. [...] Én azt gondolom, az, hogy hova jutottunk, az abból is adódik, hogy a lelkipásztorságot feladtuk, és lelkészek maradtunk. [Ez inkább hivatal felé való eltolódás?] Igen, hivatalnokok lettünk. Be kell, számoljunk arról, hogy mit csináltunk, mit tettünk – manapság aztán végképpen így van –, kreditpontokat kell a lelkésznek szereznie, hogy minősítsék. A lényeg az, hogy nem tudom hány konferencián vegyen részt, tudja prezentálni a külvilág felé, hogy ő hogyan képezi magát, írni kell, ha arról van szó, s azt is pontozzák s közben a gyülekezetek pásztorolásáról – nem mondom, hogy megfeleledkeznek, mert biztos, hogy sok álmatlan éjszakát okoz a lelkipásztornak az, hogy a gyülekezetnek a lelkipásztora s nem tudják pásztorolni. De sok mindenre hivatkozva megfeleledkeznek. Fájdalmas azt látni, hallani fiatal lelkészektől is, akikkel együtt indultunk a teológián, sok mindent átbeszéltünk, sok mindenre azt mondták, hogy ez lehetetlen, s mikor látták tapasztalatból a példát, akkor azt mondták, tényleg lehetséges. De elmondják, hogy nincs időnk felkészülni úgy az igehirdetésre, ahogy annak idején a teológián ezt gyakoroltuk, ahogy kívánatos lenne. Annyi mindennel nem tudunk foglalkozni az előkészítés rendjén, amennyivel kellene. S azáltal, hogy mi kevesebbet vagy lagymatag vizet adunk a gyülekezetnek, megszokták ezt, hogy nem tiszta forrásvizet adunk. Jó nekik már a kóla is, átszínezzük, tessék, igyatok kólát a forrásvíz helyett. De ahhoz hogy tiszta forrásvizet – most az evangéliumra, mint az élő vízre gondolok –, ahhoz nagyon kemény munkával vissza kell találni. Az időigényes, mert kutatni kell, kontextusban, szövegkörnyezetben ásni kell esetleg, hogy a forrást megtaláljuk. Sokkal könnyebb, elmegyünk, pillanat alatt, két perc alatt hozunk az üzletből valamit, felállunk a szöszékre, s mondjuk-mondjuk, s kialakult egy olyan magas fokú igénytelenség a gyülekezeteinkben, hogy sajnos azon már nem tudom, hogy kell változtatni. Kivételek vannak, azért, hogy erősítsék a szabályt. Sokfelé tapasztalom azt, néha még magamon is, igehallgatóként, hogy olyan igénytelen vagyok. Ha mondanak nekem valamiket, olyan jó dolgokat, akkor azt gondolom, hogy na, ez az, s közben, ha alaposan utánagondolok, rájövök, hogy semmi köze nincs az evangéliumhoz.”²⁰

Íme az érvelés a hivatali jelleget tömörítő lelkészi munka mellett. A szóhasználatban mindkét kifejezés megjelenik, ám nem kap ellentétes töltetet.

„A lelkész postás, mai napig bizonyos régióban, ott ahol meg tudják oldani, ott nincs szükség erre, de postás, írnok, azt mondanám, hogy modern távirász, mert ő ért a Facebookhoz és az elektronikai kapcsolatrendszerekhez, sok esetben alapítványt vezető vagy éppen pályázó személy. De orvosi tanácsokkal is ellátja híveit, vagy irányítja őket adott esetben, de amint mondtam, sokszor a lelkészhez szaladnak, ha nincs mészáros a faluban. Erre is van példa,

²⁰ K. A. nyugdíjas lelkipásztor

Berde Szilárd,²¹ *de ő teljes tejcarnok, szó szerint, felvásárolja a híveitől a tejet, mert megszűnt a tejcarnok, nem veszi át senki már tőlük a tejet, s sajtot készít belőle, amit aztán értékesít.*

Én hiszem, hogy az erdélyi lelkész az nemcsak igehirdető, hanem közösséget építő és vezető ember. Ha egy lelkipásztor az egyetlen írni-olvasni tudó, funkcionálisan írni-olvasni tudó, akkor ki pályázzék? Kinek kell a pályázatot megírni? A lelkésznek vagy pedig valamelyik írástudatlan presbiternek? Ha a lelkipásztor olyan szervezőképességgel rendelkezik, hogy egy falunapot, egy kulturális rendezvényt meg tud szervezi, akkor miért bűn az, hogy megteszi. A lelkész Erdélyben több, mint egy lelkipásztor, a lelkész Erdélyben véleményem szerint, egy multifunkcionális, egy-személyes hivatal. És addig, amíg erre szükség van, addig ezt a szerepet be kell töltenie. [...]

*Ez egy furcsa dichotómia, mert egyfelől azt látjuk, hogy a lelkészek egy része túl terhelőnek érzi ezt a sokféle szerepelvárás, másfelől pedig éppen ez az, ahogy beszéltük, amivel jelezheti a közösség felé, hogy itt vagyok, vállalom, csinálom értetek, s ebben a kettőségben hogyan találja meg az egyensúlyt, ez nagyon sok szolgálatot meghatározhat.*²²

A szóhasználatból fakadó ellentétes lelkézmeghatározás csupán látszat. Az érem két oldala. Egy Kalotaszegen is szolgált idősebb nyugdíjas teológiai tanár és egy Kalotaszegen nevelkedett fiatal esperes szolgálati adottságaiból adódó különbség. A fogalomhasználat egy láthatatlan korszakhatár bizonyítéka, amely a rendszerváltást követő időszakban született, anélkül, hogy időben jól meghatározható lenne, ám visszahatva az értékelő szubjektumra generációs szakadékot villant fel és teremt ugyanakkor. A századvéghez kötött hanyatlás szubjektív percepciója a jövő prognosztizálására készíti a korszakalkotót, aki saját (élet)korának megfelelően diagnosztizál múlt és jelen között. „Azt, hogy a korszakalkotás valóban identitásalakítás is, az bizonyítja, hogy a korszakhatárok kijelölése mindig együtt jár az időbeli önreflexióval vagy az időre való reflexióval: a századvégek és egyéb formális korszakhatárok éppen egy ilyen identitásképző önreflexió pillanatként anticipálódnak.”²³ A lelkész – lelkipásztor szóhasználat azt a korszakolást veti fel, melynek jellemvonásaként a hivatali lelkészi munka, illetve az igehirdetésre, lelki munkára összpontosító lelkipásztori önmeghatározás elválik egymástól. Az egyikben a megsokasodott adminisztratív teendők adják a lelkészi munka arculatát. A pályázatírástól a kulturális események szervezéséig terjedő hivatali munka az interdiszciplináris jellegű továbbtanulás szükségességét is felveti. Ebben az irányban bátor lépéseket tesznek a fiatal lelkészek. Az egyházi jelleg előtérbe helyezését követelő lelkipásztori attitűd, dacolva a korszakkal, küldetés tudatának megélésében, megvalósításában látja a hiteles szolgálat mércéjét. Az egyiket pragmatizmus és utilitarizmus jellemzi, a másikat pedig elitizmus. Az egyik a végsőig elmenően integrálódva minden egyházi és közéleti szerepet elvállal, a másik pedig meg- és leosztja a munkát, és csak a szűkösen értelmezett lelkipásztori teendőkre koncentrálna. Kósa László a liberális és a belmissziós lelkületű lelkészt állítja szembe egymással. Szóhasználat a *Magyar Néprajz* VII. kötetében teljesen nélkülözi a lelkipásztor kifejezést. „A liberális lelkész alakja mélyen belevésődött nemcsak a protestáns, hanem a más vallású közvéleménybe is, amihez a korszak számos szépiro-

²¹ Berde Szilárd – lelkipásztor. A *Szabadság* napilap hasábjain Hover Zsolt lelkész írásán keresztül ismerhetjük meg gazdálkodó munkáját. *Magyarókerke: ahol a papnak kell a disznót vágni. Szabadság* (Kolozsvár), 2011. február 11. Online: <http://archivum2.szabadsag.ro/szabadsag/servlet/szabadsag/template/article,PMain.ArticleScreen.vml/id/2796> Utolsó megtekintés: 2020. 03. 24.

²² B. G. lelkipásztor

²³ Kulcsár–Szabó Zoltán: *A korszak retorikája. (A korszak- és századforduló mint értelmezési stratégia).* = *Az irodalmi szöveg antropológiai horizontjai.* Szerk. Bednancs Gábor, Bengi László, Kulcsár Szabó Ernő, Szegedy-Maszák Mihály. Bp. 2000. 103.

dalmi alkotásának nem kevés köze volt (Tolnai Lajos, Baksay Sándor, MórícZ Zsigmond, Szabó Dezső). Vele szemben a belmissziós irányok, bár nem tagadták a politikai és kulturális kérdések iránti érdeklődés szükségességét – hiszen ezzel a protestantizmus sokat hangoztatott nemzeti küldetésével kerültek volna szembe –, de támadták a gazdálkodást központi kérdésnek tekintő, intenzív társasági életet élő magatartást, és helyébe a hívek lelki életével személyesen törődő, családokat és betegeket rendszeresen látogató, hitbuzgó típust állítottak. A 20. század elejétől azonban a szekularizálódás előrehaladásával párhuzamosan a lelkész közjogi helyzete, társadalomirányító törekvései az új ideál nélkül is elhalványultak.²⁴

Van még néhány aspektusa a kérdésnek, amiről az adatközlők beszélnek. Ők maguk a következőképpen operacionalizálják a különböző generációk együttélését, együttműködését. Az egyházmegye területén élő nyugdíjas lelképásztorok átveszik az igehirdetési szolgálatot, ha a helyi lelkész szabadságra megy, vagy más okból hiányzik a gyülekezetből. Nagy segítség ez, hiszen az egy időben lévő istentiszteletek lehetetlenné teszik a kölcsönös segítségnyújtást, ez csak az alkalmi vagy hétköznapi istentiszteletekre vonatkozhat. Másfelől mégis nekik kell gondoskodniuk a helyettesítésről, ha bármilyen okból (betegség, szabadság, továbbképző, konferencia stb.) elhagyják a gyülekezetet. Ezekben az esetekben a nyugdíjas lelképásztorokra számítani lehet. Igaz, van olyan is, aki családi házába visszavonulva minden további igehirdetés-felkérését megtagad.

„[*Most 13 év nyugdíj, ugye?*] Igen, 2001 április 1-től. [*És ez alatt mennyi szolgálat? Milyen egyéb...*] Nagyon kevés volt, mikor nem szolgáltam. Így adódott 2 hét vagy az se. Lacit kellett 8 hónapig helyettesítenem Magyarókerékén, akkor Attila kiment Hollandiába, akkor ott voltam 8 hónapig, Damoson, Jákótelkén. Hol voltam? Bikalon papcsere volt kettő, mert Árpika hol ment, akkor visszajött. Kispetribe nem is tudom hány, ott is nagyon sokáig. [Akkor ez úgy van, hogy a megyében, ha nem lenne nyugdíjas lelkész, ki kéne találni.] Úgy, úgy, most Farnas negyedik éve, mert akkor aztán Kispetribe megválasztották Csillát, és Damosra, hogy Attila bement Fenesre, akkor aztán azóta most járom Farnast.”²⁵

„[*Kire lehetett mondjuk rábízni egy egyházi feladatot vagy éppen a parókia kulcsát, ha el kellett menni valahova? Volt-e ilyen?*] Hát én nem szívesen mentem el sehova, helyetteseim nemigen voltak, inkább mentem helyettesíteni Daróca meg Inaktelkére. Bálint Feri, aki volt Inaktelkén, szokott inkább helyettesíteni, s én őt, de miután ő nyugdíjba ment, azután nemigen hívtam helyettesítést, még a bogártelki kolléga és a daróci kolléga, aki nagyon szorult helyzetben eljött. De nem szívesen, s nem is tudtam elmenni, mert a feleségem gyógyszerész volt, s még szombaton is kellett neki dolgozni, akkor én megint vasárnap kellett, hogy menjek, s akkor nem volt mikor. Mi effektív 20 évig nem voltunk szabadságon, csak ha kellett menni temetésre, esküvőre, akkor, de igyekeztünk hazamenni.”²⁶

Különbség tapasztalható az igehirdetés feladatának teljesítésében és az arra való készülésben is. Az idősebb generáció „nem politizál”, a Szentírást nem példázatokkal, irodalmi idézetekkel, hanem önmagával magyarázza. Az Igehirdető szerkesztője pedig a kiadvány anyagának összegyűjtése rendjén szól a prédikációról:

„Hát Egerest nem lehet a »kegyesek« közé számítani, mert inkább ilyen, nem mondhatni, hogy darabosak, de számított az, hogy én hogy prédikálok, és én az ilyen kegyes irányzatokat

²⁴ Kósa László: *Protestáns egyházas szokások és magatartásformák. = Magyar Néprajz VII.* Szerk. Paládi-Kovács Attila. Bp. 1990. 454.

²⁵ B. F. nyugdíjas lelképásztor

²⁶ P. M. nyugdíjas lelképásztor

én nem szeretem. Én a régi, Tökés²⁷ [...] s ezeknek az irányítása alapján, én a régi dolgokat, én a mostani lelkipásztorok prédikációt, nem mondom, hogy nem szépek, de én nem tudok úgy prédikálni. [Mi más benne, mi nem tetszik?] Én nem politizálok, egy, én az igét hirdetem, én nem a példákkal... Nem mondom, hogy nincs példa, de nem az a döntő, van néha egy-egy alátámasztás, de én a Bibliából prédikálok, tehát igét igével magyarázok, én soha nem politizáltam. Engem a politizálás az nem érdekel."²⁸

„Nem volt egyetlenegy olyan Igehirdető szám sem, amivel meg lettem volna elégedve az első laptól az utolsóig [...]. Az Igehirdető nem a szerkesztő munkáját tükrözi, hanem az nagyon szép tükre a lelkési társadalomnak. S erre szoktam azt mondani, hogy Istennek óriási kegyelme és ajándéka az, hogy ma ezeket a prédikációkat még van ember, aki meghallgatja. Ma még emberek eljönnek, s bármilyen csapnivaló legyen az a prédikáció, eljönnek a jövő héten is. S nem jeleztem azt, hogy még dobnak is 5-10 lejt a perselybe. Ez egy akkora kegyelem. S annyira nem érezzük ezt, és amit nem mondtam, s nem feltétlen a főszerkesztői, szerkesztői munkából fakadóan látom most, hogy a szolgálat – értem alatta az igehirdetést – az utolsó, tisztelet a kivételnek, a legtöbb lelkipásztor életében."²⁹

A korkülönbség megjelenik az öltözködésben, a közösségi alkalmakon. És bár a fiatalabb generáció számára fel sem tűnik, az idősebbek egy méltányosabb, megjelenésében, kapcsolatainak ápolásában tudatosan cselekvő lelkipásztori ideálképet követelnek: *„Én ismertem még azokat az idős lelkészeket, akik már mind meg vannak halva, már tíz meg van halva. Mikor idekerültem 95-ben, én voltam a megyében a legfiatalabb lelkipásztor 32 évesen. Képzeld el, utánam már csak 40 felettek voltak. Ilyen nem volt, hogy 35-38, csak 50 felettek voltak. Gyűlésekben úgy mentünk, nem fekete kosztümbe, de mindenki kosztümbe jött, nyakkendővel jött, megtiszteltük a gyűlést, volt egy áhitat, kegyesen elbeszélgettünk, hazamentünk (...). Manapság megyünk Adidas cipővel, farmerral, nyakkendő nélkül a gyűlésbe, jönnek a feleséggel, a gyermekek, a te generációd, akik nem érték el a kommunizmust, nagyon szabadosak.*"³⁰

Az egyházmegyei tisztújítások is jól jelzik, hogyan fiatalodott meg a Kalotaszegi Református Egyházmegye. A 2006–2012 közötti ciklusban csupán 7–2 arányban vannak jelen fiatalok az egyházmegyei vezetésben. Hét lelkipásztor a rendszerváltás előtt végezte tanulmányait. A nagyobb áttörést a 2012–2018 közötti ciklus jelentette, amikor 5-5 tisztséget foglalnak el idősek és fiatalok, ám az idősek esetében két tisztséget ugyanaz a személy tölt be. A jelenlegi, 2018–2024 közötti ciklus csupán két olyan személyt juttatott tisztséghez, aki az előző rendszerben végezte teológiai tanulmányait. Ők az esperes és a zenei előadó. Az esperes választása azt a gerontokratikus irányelmet sejteti, amelynek értelmében a lelkészek az idősebbek javára engedik át a nagyobb tisztségeket. Az esperes szavaiból egy közösségorientált vezetés stílusa bontakozik ki, aki képes volt megnyerni a lelkészek bizalmát, ugyanakkor koránál fogva tekintéllyel lépni az egyházmegye élére.

„Nincs ilyen, hogy te ilyen vagy, és én olyan vagyok. Mind egyek vagyunk és egyformák, és nagyon szépen tudunk dolgozni az egyházmegyében. Ifjúsági táborokat szervezünk, gyerektáborokat, a lelkési értekezlet nagyon jól működik, a presbiteri szövetség, nem beszélve a nőszövetségről és minden egyes ilyen belmissziós tevékenységről. Én örülök ennek, és ezért adok hálát.

²⁷ A csupán családnévvel hivatkozott személy D. Dr. Tökés István (1916–2016) egyházkerületi főjegyző, teológiai tanár.

²⁸ P. M. nyugdíjas lelkipásztor

²⁹ P. A. lelkipásztor

³⁰ M. J. lelkipásztor

*Persze nagyon sok munka van, ezt a munkát valaki kell irányítsa, de vannak olyan kollégák, sőt minden egyes kollégám értékes, nincs egyetlenegy olyan kolléga se, aki valamihez ne értene, persze nem érthet mindenki egyformán mindenhez, de mindenkiben van egy érték, amit ki kell aknázni, és azzal kell megbízni, amit ő szeret, amit ő tud és nem valamit ráerőltetni.*³¹

Fegyelmzés tekintetében a régiiek következetesebben jártak el. Ezt talán egy homogénebb világ tette lehetővé. Mára viszont alig maradt nyoma az intézményes fegyelmzésnek. Pásztori jelleget öltött, és csak ott maradt életben és annyiban, amennyiben a helyi közösség igényt tart rá: „Szombat délelőtt, esketés előtt, ide feljönnek, itt van a körzetbeli presbiter, illetve gondnok, elmondom nekik – persze már a jegyes beszélgetés révén tartok nekik 2-3 beszélgetést, elmondom a lényegét az ekléziakövetésnek, nagyon jól csinálja a Holtomiglan holtáiglan könyvbe, az alapján tartom – s elmagyarázom nekik a komolyságát. S akkor elvégzik az ekléziakövetés szertartását, 10 órakor és 12 órakor összeadom őket. Nálunk ez így van. [S eddig igényli a nép is?] Fel sem merül, hogy mi nem követünk ekléziát, vagy hogy... s akkor én másnap felolvasom a templomba, mert én így kaptam a hagyomány hogy X és Y a tegnap ekléziát követett Isten és a gyülekezet színe előtt, és felhatalmazást nyert az esketés és az úri szent vacsora elvételére, s beírjuk a könyvbe, hogy ekléziakövetés. Ez normális.”³²

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a Kalotaszegi Református Egyházmegyében tevékenykedő lelkészek munkája és így a gyülekezeteinek arculata is folyamatosan változik. Korunk kihívásai az adekvát válaszok és attitűdök megtalálását sürgetik. Az idősebbek által képviselt szolgálati jelleg egy kapcsolathálóját illetően nyitottabb, kommunikációjában gazdag, a technikai eszközökkel élni tudó, számos közéleti szerepet is felvállaló lelkészkép felé mozdul el. Am mindkettőnek üzenete és létjogosultsága van. Hermann Bausinger éppen erre a vizsgálódásbeli tárgyilagosságra figyelmeztet: „Ahogyan kétségbe vontuk a technikai világ tisztán racionális jellegét, ugyanúgy meg kell kérdőjelezni a népi világ irracionális karakterét is.”³³ Kinek lenne igaza, melyik lelkészkép vállalható a másikkal szemben? „A legtöbb morális dilemma azt tükrözi vissza, hogy többségünk számos különböző közösséggel azonosul, és egyformán vonakodunk bármelyiktől is marginalizálni önmagunkat. Az azonosulások sokféleségét növeli a nevelés éppúgy, mint a civilizációval növekvő azon közösségek száma, amelyekkel az egyén azonosulhat” – írja Richard Rorty.³⁴

Like Their Predecessors or Unlike Them. The Life and Work Strategies of the Reformed Pastors of Kalotaszeg

Keywords: reformed pastors, Reformed Church of Transylvania, Kalotaszeg (Călata) area

Although the reformed pastors of the 21st century in the Kalotaszeg area carry out several administrative tasks, their primary goal is to spread the Word. Understanding the Biblical message cannot be separated from their socialization, family background, personal qualities and the expectations of the church. What is the difference between the ministry and preaching of reformed pastors of various ages serving in the Kalotaszeg area, based on what they say in their interviews?

³¹ V. M. I. lelkipásztor

³² V. M. I. lelkipásztor

³³ Hermann Bausinger: *Népi kultúra a technika korszakában*. Bp. 1995. 24.

³⁴ Richard Rorty: *Posztmodern burzsoá liberalizmus. = A posztmodern állapot*. Szerk. Bujalos István. Bp. 1993. 200.